

دکتر محرم آقا زاده

مدارس موفق: از پژوهش تا عمل

کلیدواژه‌ها: مدارس موفق، مدرسه اثربخش، راهبری آموزشی.

گروه وسیعی از مدارس انجام دادند و تلاش کردند انواع ابتکاراتی را که امکان داشت گردآوری شود، ثبت کنند. نتیجه تحلیل یافته‌های محققان معرفی شده در پیش، ۸ ویژگی بود که ادعا می‌شد ویژگی‌های بی‌بدیلی برای نمایش اثربخشی مدارس هستند.

ویژگی‌های موردنظر در زیر آمده‌اند:

- پایش پیشرفت دانش آموز
- تأکید بر پیشرفت تحصیلی
- تمرکز بر اجرای کامل برنامه درسی
- محیط کار همیارانه
- به کار گرفتن والدین و استفاده از توانمندی‌های آنان

● ایجاد محیطی منظم و ایمن

● رهبری توانمند

● جدول زمانی حساب شده برای تکالیف

۳. بخش تعلیم و تربیت ایالات متحده، پژوهش «راهبردهای اصلی اصلاح مدارس متوسطه» را بر عهده گرفته است. این پژوهش در سال ۱۹۹۹ به انجام رسید. نمونه مطالعه این پژوهش، ۳۰۰ مدرسه بود. در مدارس انتخاب شده برای مطالعه، ابتکارات ۵ ساله آن‌ها مورد تحلیل قرار گرفتند. حاصل کار تحلیل‌های یادشده دست‌یابی به ۱۰ ویژگی مبین مدارس موفق بود که عبارت‌اند از:

- متعهد بودن نسبت به انتظارات تحصیلی سطح بالا
- محیط‌های یادگیری کوچک

تنها چیزی که شکی در آن نیست؛ تلاش نظام‌های آموزشی، نهادهای پژوهشی و مدارس برای پی‌افکندن محیط و فضای یادگیری مطلوب برای دانش‌آموزان است. هر روز بیش از پیش انرژی بیشتری برای رسیدن به مدرسه مطلوب صرف می‌شود. در کشورهای جهان افراد، گروه‌ها و مؤسسات حقیقی و حقوقی پژوهش‌ها و پروژه‌های فراوانی جهت سامان‌دهی وضعیت مدارس برای همه دانش‌آموزان به انجام رسانده‌اند. یکی از مراکز پژوهشی که تلاش ثمربخشی را در نتیجه‌گیری از پژوهش‌ها به انجام رسانده است، مرکز بین‌المللی راهبری آموزشی^۱ است. مرکز مورد اشاره، هفت دسته فراتحلیل^۲ تعریف کرده است.

۱. یکی از فراتحلیل‌ها را دکتر رونالد ار. ارموندز^۳ انجام داده است. فراتحلیلی که ارموندز انجام داد، «جست‌وجوی مدارس اثربخش» بود. در فراتحلیل ارموندز ۵ ویژگی برای مدارس موفق استخراج شده است که عبارت‌اند از:

- رهبری اداری حساب شده و قوی
 - تأکید فراوان بر مهارت‌های بنیادی
 - انتظارات به‌جا و والا از دانش‌آموزان
 - بررسی مداوم و مکرر عملکرد دانش‌آموزان
 - ایمنی و نظم انضباط فوق‌العاده در مدرسه
۲. فراتحلیل «بنیادهای اثربخش آموزشی»^۴ را ژاپ شیرنز^۵ و رئل بوسکر^۶ انجام داده است. پژوهش شیرنز و بوسکر در اواخر دهه ۱۹۹۰ بسیار شناخته شده و دارای حوزه اثر گسترده‌ای بود. آنان پژوهش خود را در

فرا تحلیلی که مارزانو به ثمر رسانده است، مدارس موفق دارای ویژگی‌های زیر هستند:

- اجرای حساب شده و تضمینی برنامه درسی
 - اهداف چالشی و بازخورد اثربخش
 - فعال سازی ارتباط بین خانواده و جامعه محلی
 - محیط منظم و ایمن
 - حرفه‌ای گرایی و دانشجویی.
۵. در سال ۲۰۰۰، دکتر دوریس کوئیک^۱ و کاستر^۲ کوئیک، مشاوران ارشد مرکز بین‌المللی راهبری آموزشی، پنج الگوی مدارس برتر را تحلیل کردند. حاصل مطالعه پژوهشگران یادشده در زیر آمده است:
- تعهد به تأمین و فراهم‌آوری برنامه درسی متناسب برای یادگیرنده
 - اجرای آزمون برای برآورد دانش نظری و توانایی کاربرد دانش در عمل دانش‌آموزان

- تلفیق تحصیلات با کار و زندگی
 - بهسازی حرفه‌ای معطوف به آموزش
 - پیوند زدن یادگیری کلاسی به یادگیری برون‌مدرسه‌ای
 - مشاوره شغلی و آموزش عالی
 - بخش‌های انعطاف‌پذیر و مرتبط با آموزش
 - سنجش قابلیت‌های دانش‌آموزان
 - انجام فعالیت مشترک با آموزش عالی
 - حمایت از هم‌سویی‌های ایجاد شده بین والدین و جامعه محلی
۴. فراتحلیل دیگری را رابرت مارزانو^۳ انجام داده است. عنوان فراتحلیلی که مارزانو انجام داده، عبارت است از: «آنچه در مدارس به کار می‌آید - تبدیل پژوهش به کنش‌های اقدامات». مارزانو حاصل پژوهش فراتحلیلی‌اش را در کتابی به چاپ رساند. از منظر

برنامه درسی با علایق، سبک‌ها، استعدادها و نیازهای دانش‌آموزان سود بجوبید.

۶. انتظارات سطح بالایی تدارک کنید تا امکان برانگیختن انگیزه‌ها فراهم آید و امکان فعالیت مستمر برای یادگیرندگان به‌وجود آید.

۷. بهسازی حرفه‌ای پایداری که معطوف به آموزش است، فراهم کنید.

۸. نظر والدین و جامعه محلی را برای همکاری پایدار با مدرسه جلب کرده و امکان ارتباط فی‌مابین و جمعی را پدید آورید.

۹. مدارس منظم و ایمن به‌وجود آورید و آن را حفظ کنید.

۱۰. امکان بهسازی مهارت‌های راهبری اثربخش را برای مدیران ایجاد کنید. همچنین، برای جلب مشارکت حداکثری مدرسه، از آموزش خانواده و اعضای جامعه محلی غفلت نکنید.

پی‌نوشت

1. International Center for Leadership in Education
2. Meta-analysis
3. Donald R. Edmonds
4. Foundations of Educational Effectiveness
5. Jaap Scheerens
6. Roel Bosker
7. Robert Marzano
8. Doris Quick
9. Custer
10. Willard R. Daggett

منابع

1. Ronald R. Edmonds, "Search for Effective Schools" NIE, East Lansing, MI. The Institute for Research on Teaching, College of Education, Michigan State University, 1981.
2. Jaap Scheerens and Roel Bosker, The Foundations of Educational Effectiveness, New York: Elsevier, 1997.
3. "Key High School Reform Strategies: An Overview of Research Findings." U.S. Department of Education, 1999.
4. Robert J. Marzano, *What Works In Schools - Translating Research Into Actions*. ASCD, 2003.
5. "High Poverty - High Success: Schools That Defy The Odds," Quick and Quick, Leadership Media, 2000.
6. The Bill & Melinda Gates Foundation Education Reform Strategies - Foundation Definitions of Effective High Schools, Targeted Literature Review of Major Constructs and Their Components: Evaluating the National School District and Network Grant Program, 5/30/02.
7. Lawrence W. Lezotte, Robert D. Skaife, and Michael K. Holstead, *Effective Schools - Only You Can Make A Difference*, All Star Publishing, 2002.
8. Willard R. Daggett, *Successful Schools: From Research to Action Plans*, International Center for Leadership in Education, 2005.

● برنامه پایدار و منظم بهسازی حرفه‌ای کارکنان آموزشی و غیرآموزشی

● تعهد به پیگیری مسائل رفتاری یادگیرنده

● اشتیاق به پدیدآوری تحولات سازمانی به نفع یادگیری دانش‌آموزان

۶. بنیاد بیل و ملیندا گیتز نسبت به اصلاح مدارس تعهد ارزنده‌ای نشان داد. به‌ویژه بنیاد یاد شده تأکید چشمگیری بر مدارس دوره متوسطه داشت. آنچه در پی می‌آید حاصل مطالعه فشرده‌ای است که از سوی بنیاد اشاره شده در پیش به انجام رسیده است.

● تأکید عام و جهت‌دار بر برخی اهداف پژوهش‌محور

● انتظارات سطح بالا

● محیط یادگیری کوچک و شخصی

● احترام و مسئولیت‌پذیری در قبال همگان

● تمرکز بر روی عملکرد

● استفاده اثربخش از ابزارهای فناوری

۷. «مدارس اثربخش - فقط شما می‌توانید اثری ایجاد کنید» عنوان کتابی است که پس از انجام فراتحلیلی درباره عملکرد مدارس تألیف و به‌طبع رسیده است. در کتاب یاد شده، ویژگی‌های برشمرده در زیر، از ویژگی‌های مدارس اثربخش دانسته شده است:

● ایجاد فرهنگ مدرسه‌ای

● برقراری ارتباط بین مدارس اثربخش

● مدیریت مبتنی بر موقعیت مدرسه

● گردآوری، غربالگری و تحلیل داده‌های مدرسه‌ای

● سازمان‌دهی مدرسه به‌نفع یادگیری دانش‌آموزان

● جلب حمایت جامعه محلی

● ارزشیابی پیشرفت دانش‌آموز

به‌نظر می‌رسد با جمع‌بندی و بازآرایی ویژگی‌هایی که برای مدارس موفق بیان شده می‌توان به فهرستی دست یافت که نتیجه همه تحلیل‌های صورت گرفته باشد. دکتر ویلارد ار. داگت^{۱۰} دست به چنین کاری زده است: براساس جمع‌بندی که داگت انجام داده، برای رسیدن به مدرسه اثربخش اقدامات زیر مؤثر است:

۱. فرهنگی را ایجاد کنید که در برگیرنده این باور باشد که همه دانش‌آموزان نیاز به برنامه درسی منسجم و مفید دارند و همه کودکان می‌توانند یاد بگیرند.

۲. از داده‌ها برای فراهم‌آوری تصویری روشن از اولویت‌های برنامه درسی استفاده کنید.

۳. فرصتی برای کاربرد دانش و مهارت‌های دانش‌آموزان در عمل فراهم آورید. به دیگر سخن، زمینه کاربرد آموخته‌ها از برنامه درسی را فراهم کنید.

۴. چارچوبی برای سازمان‌دهی برنامه درسی فراهم کنید تا آموزش‌های مورد نیاز از انسجام و سودمندی کافی برخوردار شود.

۵. از روش‌های مختلف برای متناسب‌سازی

چارچوبی
برای سازمان‌دهی
برنامه درسی
فراهم کنید تا
آموزش‌های مورد
نیاز از انسجام و
سودمندی کافی
برخوردار شود

